

מפגש עשירי: פורום מנכ"לים לשעבר בשירות הציבורי

נוכחים

מנכ"לים ובכירים לשעבר: אמיר הלוי, מיכל הלפרין, רוני חזקיהו, אילן שוחט, רון צור, אמי פלמור, יאיר פרנק, שוקי אמרני, אביבה בר ניר, יאיר אשכנזי, ארנון מאיר, קרן טרנר, ארנון מאיר, רון צור

מהמכון: יוחנן פלסנר, קרנית פלוג, דפנה אבירם-ניצן, ריטה גולשטיין-גלפרין, אסף שפירא, עדנה הראל-פישר, אורית מייברוק, מעין זכר-פלג, נתן מיליקוסקי, נועה ברק, והמציגים: רון דול, פרופסור ניסים כהן, טל אבוטבול

רקע

בתאריך ה-22 ביולי, 2024, פורום מנכ"לים לשעבר התכנס למפגש עשירי. הדיון הנוכחי נקבע כדי להתעמק בסוגיית המינויים הפוליטיים, בהתבסס על המגמות של עליה בפטור ממכרז, כפי שעולה מהמחקר של רון דול, פרופסור ניסים כהן וטל אבוטבול, במטרה ליצר המלצות לעבודה בשירות הציבורי ולרפורמות לשיפור מנגנוני משילות מטיבה.

החוקרים הציגו את טיוטת המחקר - מסגרת תיאורטית וממצאים אמפיריים על מגמות של פטור ממכרז לאורך השנים לפי פילוחים שונים של ממשלות, סוגי תפקידים, נציב מכהן ועוד. המחקר נועד לייצר הגדרה ודיוק תחילת היקף התופעה דרך ממצאים וניתוחים במבט היסטורי ובאופן השוואתי. אין במטרת המחקר לדון ביתרונות ובחסרונות של מינויים פוליטיים.

להלן עיקרי הדברים שעלו

- הייתה הסכמה רחבה על הצורך בהבחנה בין סוגים שונים של משרות כדי שיהיה ניתן לקיים דיון על האיזון בין זיקה פוליטית, לבין כישורים, תנאי סף, התאמה, בקרה ועוד. מינויים פוליטיים אינם פסולים כאשר הם באים כנגד הדברים הללו.
- היו חברי פורום שהעירו שהמושג "מינויים פוליטיים" מטעה ושזה מייצר מיתוג לא נכון. לכן חלק מחברי הפורום הדגישו שהם משתמשים במושג "מינויים בלתי-ראויים" במקום.
- חשוב לבחון איפה וועדות האיתור משפיעות על מגמות בתהליכי פטור ממכרזים. המעבר לפטור ממכרז היה במסגרת הרפורמות בעולם הקדנציות וועדות איתור, אשר עיקר מטרתם הייתה כדי למנות לתפקידים ייחודיים. התהליך הלך והתפתח בהתאם לשינויים באופי היחידות והמשרדים. עצם מתן הפטור ממכרז אומנם מהווה סטייה מ"דרך המלך", אך לא בהכרח מצביעה על מינוי פוליטי ו/או לא ראוי.
- לשיטת המכרזים יש כשל כפול: 1) היא מקשה על השירות הציבורי לגייס כוח אדם ו-2) היא לא משרתת את המטרה שאלה היא נועדה (לוודאתנאי סף ולייצר שוויון בקבלה של המועמד הטוב ביותר לעבודה).
- המסלול של מינויים שלא עוברים דרך מכרז לא מפריד בין מינויים פוליטיים ולא פוליטיים; אלה מפריד בין מסלול יותר או פחות יעיל למינויים. לכן, מומלץ לבחון מחדש את ההנחה שגמישות או העדר בשיטת מרכזים מזמינה יותר מינויים פוליטיים. כלומר, שיטת המכרזים איננה מונעת מינויים בלתי ראויים. עם זאת, חשוב לציין שיש למכרזים מנגנונים שרמה התיאורטית יכולים לשמש תחרותיות בתהליכי מיון. למשל, אחד ההבדלים בין שיטת המכרזים וועדות איתור הוא במכרזים יש תהליכי מיון שכוללים מבחן ויש שלא עוברים את המבחנים ולכן לא מתקבלים לתפקיד. דבר זה לא קיים בוועדות איתור. לאור הבדלים בכלים הללו בין המנגנונים, יש לבחון מתי ואיך יש שימוש בהם לטובת מינויים שונים - וזה מצריך מחקר נפרד על שיטות מינויים של בכירים ויעול הליכים.
- אחד מהתפקידים של נציב שירות המדינה הוא לשמור על הסף הנדרש גם כאשר יש מינויים עם זיקה פוליטית. יש הבדלים משמעותיים בכמות המינויים הפוליטיים לאורך נציבים שונים. מה שאפשר להסיק שיש לו השפעה במידה מסוימת על כמות המינויים הפוליטיים. לכן, כדאי לבחון איך נציב חזק יכול למגר תופעות של ריבוי מינויים בלתי ראויים.

המלצות הפורום

1. לקרוא לילד בשמו ולהתמקד במחקר זה בפטור ממכרז. בנוסף הוצע לבחון פטורים ממכרז ביחס למספר העובדים במשרד (יש משרדים יותר גדולים/קטנים ולכן ההשוואה צריכה להיעשות בהתאם לגודל המשרד). בידול בין תפקידים שפטורים ממכרז כתגובה לצורך נקודתי ומנומק, למקרים אחרים, יכול לייצר תמונה יותר מאומתת של מינויים פוליטיים.
2. צריכים לבחון את שיטת המכרזים מחדש כדי לצמצם תופעות של מינויים בלתי ראויים או מינויים פוליטיים של אנשים אשר לא ראויים לתפקיד ולסמכויות הנדרשות. להציע מודל שהוא תחליף למכרז כדי למנוע זליגות של מינויים פוליטיים שהולכים וגדלים.
3. לעודד נציבות איתנה וועדות מינויים קשיחות יותר.
4. ריבוי של מינוי פוליטיים מייצר משבר בתדמית של השירות הציבורי. יש לחשוב על דרכים למשוך "אנשים טובים" לשירות הציבורי.
5. צריך להתייחס לשינויים מבניים לאורך השנים שמשפיעים על מינויים פוליטיים כי הם יכולים להסביר חלק מהמגמות או הקצנה של תופעות. למשל, אם המחקר כולל גם את ההשפעות של החלטות הקשורות למינויים של משנה למנכ"ל בוועדות איתור אז המחקר יראה יותר את השינוי במדיניות ופחות מתייחס לשינויים במנגנוני וטו.
6. מומלץ לעשות השוואה בינלאומית כדי להמחיש ולתקף את הבעיה בישראל ביחס למדינות אחרות.